

רבית - היתר עיסקא [שבוע כא]

שהמלוה והלוה יבינו ענין התיר עיסקא - משנת רבית שם יג [1]

היתר עיסקא על פה - משנת רבית שם יד [2]

כתיבת שטר חוב שיש בו רבית (promissory note - loan documents) על מעות הית"ע

גמ' ב"מ סח. אמר רבא עד חכירי נרשאי [3]

טור יו"ד קעז-כד [4-5]

משנת רבית שם כ [6-7]

Optional תשלום רווחים מראש (Points) משנת רבית שם כב [8]

סכום התפשרות

משנת רבית פרק כבי [9-10]

י"א שאין לקצוב סכום ההתפשרות על סכום שהוא יותר גדול ממה שמשערים שיכול חלק הפקדון של העיסקא (דהיינו מחצית המעות) להרויח

משנת רבית שם - קול קורא מר' ואזנר זצ"ל ור' נסים קרליץ שליט"א [11]

התיר עיסקא שכולו פקדון

משנת רבית שם לג [12-13]

בס"ד

A Heter Iska defines the halachic rights and obligations of the parties, and a standard form is not appropriate for all situations. If improperly executed, there may result in severe halachic and/or financial consequences. As such, it should be executed under the guidance of a qualified Rav.

חצי מלוה חצי פקדון (HETER ISKA)

The undersigned Parties hereby obligate themselves and affirm in writing that _____ ("Managing Partner") has received \$_____ from _____ ("Investing Partner"), for investment in an *Iska* partnership, subject to the following terms:

1. Partnership

In consideration of the monies advanced, the Managing Partner shall assign to the Investing Partner a share (in the value of the monies received) in all permissible investments, businesses and real estate that the Managing Partner owns. This investment shall be owned jointly by the Investing Partner and Managing Partner. The Managing Partner is obligated to manage the investment in the manner that he believes will generate the maximum profits.

2. Profits and Losses

- (a) Any profits, capital gains, or losses arising from this investment shall be shared equally between the Investing Partner and the Managing Partner. However, the Managing Partner shall be paid a management equal to Five percent of the profits generated.
- (b) Any claim regarding the amount of profits generated by this investment shall be verified under solemn oath, administered by an Orthodox Jewish Court of Law.
- (c) Any claim of loss must be verified through the testimony of two qualified witnesses before an Orthodox Jewish Court of Law. Nevertheless, if required by Halachah, Bais Din may modify the verifications required by sections 2(b) and 2(c).
- (d) It is agreed that if the Managing Partner pays to the Investing Partner the amount equal to a ____% annual return, plus any additional payments called for by other documents executed by the Parties, if any, as payment for the profits of this *Iska*, then the Managing Partner will not be required to make an oath, nor will he be required to notify the Investing Partner regarding the profits that were realized. Additional profits, if any, shall be the sole property of the Managing Partner. This payment reflects a final settlement that includes the management fee.

3. Miscellaneous

- (a) This *Iska* shall be returned by _____. In the event it is not returned by that date, the monies shall be considered reinvested under the terms of this *Iska*.
- (b) In the event additional documents such as a promissory note, mortgage note, guarantee or any other documents have been executed by the parties, such documents shall be interpreted in a manner consistent with the Laws of Ribbis and this Heter Iska. Any mention of a loan, interest, points, or other similar terms are for legal purposes only, and are intended to mean this *Iska* and the payments called for by Section 2(d). To the extent necessary by Halachah, this agreement shall supersede any other agreement between the parties in regards to these funds.
- (c) Any profits, or payments called for by Section 2(d), that are due under the terms of this *Iska*, shall be paid:

☐ monthly.	☐ upon the return of the <i>Iska</i> .
☐ quarterly.	☐ other: _____.

4. Dispute Resolution

All disputes that may arise regarding or associated with this document shall be resolved and established exclusively by binding arbitration at the Maysharim Rabbinical Court of Lakewood, New Jersey or its designee, in accordance with the terms and procedures delineated in the arbitration agreements of Maysharim Rabbinical Court. Judgment rendered by the aforesaid authority may be entered in any court having jurisdiction thereof.

This agreement shall follow the guidelines of *Heter Iska* as explained in Sefer Bris Yehuda. This Agreement is intended to be, and is, binding, consistent with the binding nature of all agreements, documents, obligations and acquisitions that are properly effected in an Orthodox Jewish Court of Law in accordance with the laws and rules established by Rabbinical authorities. A proper *Kinyan Suddar* was executed to create this partnership. This is all valid and in good standing.

We hereby affix our signatures on this _____ day of _____ 20____.

Managing Partner

Investing Partner

Office & Mailing Address: 625 Forest Avenue, Lakewood, N.J. 08701 • Telephone: 732.905.3388 • Fax: 732.905.5880

Rabbinical Courtrooms: 625 Forest Avenue, Lakewood, N.J. (Rear Entrance) :צ"צ לשכות הבה"צ
2913 Avenue L, Brooklyn, N.Y. (Lower Level)

כי רבו דיניה ויקצר הזמן והיריעה לדורשו ברכים אבל מ"מ מי האיש החפץ חיים ולקום בתחיית המתים ישאל פי חכם בעשותו הלואה כזו עכ"ל.

שהמלוה והלוה יבינו ענין היתר עיסקא

יג. הלוה והמלוה צריכים לדעת ולהבין ענין היתר עיסקא, דהיינו שידעו שאין הית"ע לחש או הכשר להיתר איסור רבית אלא שבאמת נשתנה הענין ע"י ההיתר עיסקא מהלואה לעיסקא ובעל המעות מקבל רווחים רק מחלק הפקדון שהוא באחריותו ולא מחלק ההלואה, ואם למעשה ישבע הלוה שלא הרויח או יביא עדים שהפסיד, יפסיד המלוה כמפורש בשטר עיסקא^{יח} (יח).

הית"ע בכתב או בעל פה

יד. הנותן מעות לחבירו עפ"י היתר עיסקא - לכתחילה יש לעשות הית"ע בכתב ולפרט בו כל תנאי העיסקא ואופן תשלום השכר טירחא כנהוג בטופסי הית"ע המצויים. ונכון להתייעץ עם מורה הוראה כיון שבהרבה הלוואות צריכים לשנות או להוסיף נוסח הרגיל. ויש אומרים שראוי לקבל קנין על כל הכתוב בשטר - דהיינו שהלוה יקח סודר מהמלוה ועי"ז ישעבד עצמו לכל הכתוב בשטר. ובדיעבד די כשהתנו על כל זה בעל פה בלי קנין. והסכמת האחרונים שדי כשאומר בשעת נתינת המעות, שנותן לו המעות עפ"י הית"ע - ובלבד ששניהם יבינו ענינו של הית"ע^ט (יט).

^{יח} יח. לכתחילה בודאי צריכים שניהם להבין ענין הית"ע שלא יהיה כחוכא ואטלולא כמ"ש ה במס' חולין דף פד, קונטרס הסמ"ע אות ד, שו"ת צמח צדק יו"ד סי' פח, חתם סופר חו"מ סי' מח, אגרות משה יו"ד ח"ב סי' סב ועוד כמה פוסקים. ובברית יהודה פרק לה ס"ק יג כתב שיש פוסקים שס"ל דהידיעה מעבד אף בדיעבד (ובפרט כשעשו הית"ע רק בעל פה) מיהו סיים שם שדעת כמה פוסקים להיתר בדיעבד כשהזכירו בעי"פ או בשטר שנעשה עפ"י הית"ע. ועיין לקמן ס"ק נ שבנוסח הית"ע של החכמ"א צריך הלוה לדעת מהתנאי שאם אינו מודיע ברי"ח אז שתיקתו כהודאה עיי"ש. מיהו מה שמצוי שלפעמים המלוה או הלוה רוצה לעשות הית"ע וכאשר שואלו השני מהו ענין הית"ע, מדחה אותו באמרו שאינו מחייב כלום (דמשמע דאינו משנה תנאי ההלואה) והוא רק כדי לעשותו בהיתר נראה דלכו"ע איסור גמור הוא, כ"כ בבר"י פרק מ ס"ק יד. ובדברי סופרים סי' קצו ס"ק נג אות ב כתב שהיכא שמסדרים הית"ע שעל ידו נעשה המלוה שותף בשאר עסקי הלוה (דהיינו כשהלוה משתמש במעות עבור יציאותיו כדלקמן סעיף יח או כשרוצים לשנות הלואה לעיסקא כדלקמן סעיף כו) דבכה"ג צריך הלוה להקנות למלוה חלק בעסקיו או שיקנה סחורה עבור המלוה, צריכים הם לדעת ולהבין כל הנעשה דאלי"כ ה"ז מעבד אף בדיעבד, דאע"פ דכשאדם חותם על שטר הרי הוא מתחייב בכל הכתוב בו אף שאינו יודע כלום אבל קנין לא חל אם אינו יודע מזה כמ"ש בשו"ע הרב סעיף מו עכ"ל. וראיתי בנתיבות שלום קונטרס הית"ע אות לו דשקיל וטרי בזה ובכונת שו"ע הרב: }

ועי"ע ברית יהודה פרק מ ס"ק כא שבהית"ע כללי של הבנקים יש צד לומר שמועיל בלא תבינו ואף בלא ידעו כלל שיש לבנק הית"ע כיון שהבנק הוא גוף ציבורי הפועל עפ"י תקנת קבועות המחייבות את כל לקוחות הבנק וכל מי שמתעסק עם הבנק חר"ז כאילו מתחייב להיות כפוף לכל תקנות הבנק וגם ההית"ע צריך להיות אחד מתקנות הקבועות של הבנק ומפורסם לכל עי"ש ולקמן ס"ק נד. מיהו צ"ע בזה היכא שהלוה משתמש במעות עבור הוצאותיו וכדומה כמ"ש לעיל בשם הדברי סופרים. וכבר הבאתי לעיל ס"ק טו ד"ה ולמעשה בשם הבר"י שכתב על הית"ע שהבנק נעשה שותף בעסקי הלוה דמ"מ מכוער הדבר לסמוך על קולות אלו עיי"ש, ועי"ע לקמן ס"ק סוף ס"ק נד ד"ה והסומך.

^ט ט. מתוך לשון הברית יהודה פרק מ סעיף ט, עיי"ש שהביא מראי מקומות על זה, ובדיעבד אם לא קיבלו קנין על הכתוב בשטר בודאי מועיל אם לא באופנים שאבאר בסמוך. ובקיצור שו"ע סי' סו סעיף ז כתב שאם השעה דחוקה ואי"א להם לכתוב שטר עיסקא יכולים להתנות על כל הדברים הנ"ל בעל פה וכן הוא בתשובת הגר"ח ברלין זצ"ל בספר אבן ציון, ומשמע שם שמתיר אף לכתחילה, מיהו יש לזכור לשלם השכ"ט כדבסמוך סעיף טז. ובקובץ דרושים על ספר תקנת הרבים (הובא בבר"י דף תרכט) יש תשובה מהגרא"ז מלצר זצ"ל שסיים שבמקום ליכנס לעצות דחוקות להיתר איסור רבית עיי' הית"ע

וכשכותבין שטר עיסקא - הלואה חותם על השטר ונותנה למלוה ואין צריך לעדים או לחתימת המלוה. מיהו אם כותבין שטר אחר מבלי להזכיר בו ענין הית"ע או שכותבים שטר עם רבית כפי חוקי המדינה כמו ששכיח בזמנינו, צריכים לסדר שטר עיסקא דוקא בכתב ובאופן המבואר לקמן סעיף כ, עיי"ש לכל הפרטים.

ואם לוקחים הלואה למטרה שאינה מכניסה רווח כגון עבור הוצאות ביתו או כדי לשלם חובות, עיין לקמן סעיף יח דלא סגי בהית"ע לבד וצריכים ג"כ לעשות קנין ולפעמים מעכב הקנין אף בדיעבד, עיי"ש.

שלא להשתמש בלשון רבית

טו. כשעושים הית"ע יש להימנע מלהשתמש בלשונות הלואה או רבית, אלא יש להשתמש בלשון עיסקא וריוח² (כ). וכן כשמדברים אנשים זה עם זה, אין לומר דרך משל שבבנק פלוני מקבלים רבית גבוה אלא יש לומר שמקבלים רווחים גדולים.)

שכר טירחא

טז. צריך בעל המעות לשלם שכר טירחא למתעסק, ואם קובעים השכ"ט בתחילת העיסקא די אם ישלם לו דבר מועט כמו דינר (דהיינו בין ירויה ובין לא

כללי, מוטב לפרסם דסגי בתנאי בעי"פ שההלואה היא בתורת עיסקא, ועי"כ יקלו עליהם לעשות כדין תורה עכ"ל. אכן הנסיון יוכיח שהיכא שמסדרין הית"ע בכתב מבינים ומכוונים יותר לענינו של הית"ע כמ"ש בשו"ת צ"צ סי' פח, לכן נראה דלכתחילה ודאי ראוי לסדר הית"ע בכתב כמ"ש בבר"י הנ"ל. ואם המלוה והלוה מבינים ענינו של הית"ע אפשר לכתוב בקיצור אני החתום למטה מודה שקיבלתי מראובן סך..... בתורת עיסקא, ואני אחזיר לראובן סך הנ"ל בזמן פלוני בתוספת כך וכך אחזר, וכ"ז לפי הית"ע שכתב בספר חכמ"א דף שס"ו וכדומה (שערי הלכה פרק כו סעיף ט, ועי"ע בח"ס חו"מ סי' מה שכתב שמתחילה מסבירים להם ענינו של הית"ע הדק היטב בביאור להלואה ואח"כ כותבים שט"ח רגיל וחותרם הלוא ואחר החתימה מוסיפין תיבות עפ"י הית"ע כמדובר בינינו וחותרם שנית עיי"ש).¹ ואם עשו שטר עיסקא ולא הזכירו בו שכר טירחא, עיין לעיל ס"ק ה שלפעמים אסור למלוה ליטול שום רווחים, עיי"ש לכל הפרטים.

ואם המלוה או הלוה פירשו בשעת נתינת המעות שיתן לו רווחים (דהיינו שלא אמרו רבית אבל גם לא אמרו עיסקא) עיין מש"כ בזה בברית יהודה פרק לג ס"ק יב.

מי שלוה בעיסקא והחזיר המעות ושוב חזר ולוה, ובחלואה שניה לא הזכיר ענין עיסקא, עי' שו"ת טוטו"ד (מהדו"ג ח"ב סי' מג) דאמרין כל העושה ע"ד ראשונה עושה, וכיון שאמר לו כמה תתן לי ואמר לו כמו בפעם הקודמת, הרי זה כולל גם ענין הית"ע, וכן משמע באב"ז חו"מ סי' כג (לעני"ד לא ראיתי משמעות לזה שם). ובדרכ"ת סי' קעז ס"ק סט הביא כמה אחרונים הסוברים שאין ההית"ע חל על הלואה השניה, ועיי"ש כמה צדדים עכ"ל הבר"י פלי"ה ס"ק יב. ובעיקרי דינים פרק כה ס"ק יב הוסיף דמ"מ נראה שאם לקח כמה פעמים והזכירו ענין הית"ע, ופעם אחת שכח מזה דאמרין ע"ד ראשונה עכ"ל.

ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קפט פקפק על נוסח כתקנת מהר"ם הנהוג בשטרות, משום דתקנת מהר"ם היא על דרך המבואר בשו"ע סי' קסז ולא כפי מנהגינו אמנם בבר"י שם ס"ק י יישב המנהג. ועיין לקמן ס"ק מ שטוב לפרש בשטר איך יתנהגו אם הלואה ירצה לשלם קודם או אחר זמן הפרעון.² כ. ברית יהודה פרק מ סעיף ח, וכתב שם בס"ק טו בשם קונטרס תקנת הרבים שכמה רבנים מצדדים לומר שאם מזכיר לשון הלואה ורבית ה"ז סותר ענין הית"ע וגם מכוון הדבר ומ"מ נראה שבדיעבד אינו מבטל ההית"ע (אפילו בהית"ע כללי) וכ"ש בהית"ע הנעשה בין שני אנשים פרטיים וכן משמע במהרש"ם ח"ב סי' רנב עכ"ל.

וכשאחד אמר שיש תוכנית בבנק שאפשר לקבל רבית גבוה, הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל גער בו שהתבטא באופן זה, ואמר לו תגיד שיש בבנק תוכנית עם רווחים גדולים. וכן נכדו סיפר שהרב זצ"ל היה שונא לשמוע שמדברים על קבלת רבית גם כשזה היה הית"ע (ספר עלהו לא ידול ח"ג).

מת.

עין משפט
נר מצוה

וַיֵּלֶךְ אִיִּם מִיָּד מִהֶלְלוֹת
מִלֹּה הָלַךְ בְּמִגְד
לִאֲחִיז קָלָה בְּיָד יָד קִי
קִעֵב:
וַיֵּלֶךְ אִיִּם מִיָּד מִהֶלְלוֹת
מִלֹּה הָלַךְ בְּמִגְד
לִאֲחִיז קָלָה בְּיָד יָד קִי
קִעֵב:
וַיֵּלֶךְ אִיִּם מִיָּד מִהֶלְלוֹת
מִלֹּה הָלַךְ בְּמִגְד
לִאֲחִיז קָלָה בְּיָד יָד קִי
קִעֵב:
וַיֵּלֶךְ אִיִּם מִיָּד מִהֶלְלוֹת
מִלֹּה הָלַךְ בְּמִגְד
לִאֲחִיז קָלָה בְּיָד יָד קִי
קִעֵב:
וַיֵּלֶךְ אִיִּם מִיָּד מִהֶלְלוֹת
מִלֹּה הָלַךְ בְּמִגְד
לִאֲחִיז קָלָה בְּיָד יָד קִי
קִעֵב:

תורה אור חשלם
(א) יש דעה ראיתי פחת
השמש בשנגה שיצא
מלפני השליש:
[מחלל ג. ה]

ליקומוי רעז"י

[illegible]

וְהָיָה כִּי יִשְׁכְּרוּ כַּפּוּעַל בַּמָּוֶל. אִי גֵרִם מִנָּה כַּפּוּעַל צִנּוֹל אִ"כּ הִיא גֵרִסָּה בְּמִתְנִי צִנּוֹל פִּירֶס כְּקוֹטֶרֶס^[א] כַּפּוּעַל צִנּוֹל מִלֹּאחָה מִלֹּאחָה דִּנְעוֹל מִינֵה הִינּוּ שֶׁלֹּם הִיָּה עוֹשֶׂה חֲתוּלָה מִלֹּאחָה כַּדְדָּה וּמִרְוִית הִרְצָה וְחֹלָה הִיא קֶלֶה אֲוֹמִידִים כִּמֵּה יֵינֶה מִשְׁכְּרוֹ לַעֲשׂוֹת מִלֹּאחָה וְזוֹ שֶׁזֶה יוֹתֵר מִמֵּה שְׁמִתִּין לַעֲשׂוֹת^[ב] כִּי אִין אֶדֶם מִרְוִית גְּדוֹל אֶלֶם מַעֲטֹן שֶׁנֶּה אֶ"כּ שֶׁזֶה לוֹ צִנּוֹרֹת יוֹתֵר וּלְפִירֶשׁוֹ אֲחִילָה מִמִּתְנִין כִּי שְׁמִעוֹן דִּלְמֵר נִתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלֵם וְלֹא כִי מֵאִיר וְקִשָּׁה לְפִירֶשׁוֹ דִּקְאֻמֶּר בְּגִמ' אֶלֶם סִיפֵל דְּנִיפֵס תִּרְחֹל אִימֵל לֹא סָגִי לִיָּה כַּפּוּעַל צִנּוֹל וְהִשְׁתַּח וְהֵלֵךְ לְפִי מֵה שֶׁהִיא כַּדְדָּה נִטּוֹל יוֹתֵר אֲחִילָה ס'ד דִּלְחָס קִסְגִי כַּפּוּעַל צִנּוֹל וְעוֹד דִּקְמִי בְּתוֹסִפְתָּהּ (פ"ט) הַמּוֹשִׁיעַ אֶת חֲזִירוֹ בְּחֻטּוֹת לִמְחִילֵת שְׁכָרוֹ נִתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ כַּפּוּעַל צִנּוֹל דְּבִיר ר"מ^[א] מִשְׁמַע דִּמְתִּי אֲחִילָה כִי מֵאִיר וְלִכְךָ נִרְחֵל לְפִרֶס כַּפּוּעַל צִנּוֹל^[ב] הִינּוּ כִּישָׁב וְעִנּוֹל לְגַמְרִי וְהִשְׁתַּח אִ"כּ נִרְיִסְתָּה דְּגַמְרָה וּמִתְנִיָּין אֲחִילָה כִי מֵאִיר וְהֵלֵךְ דִּקְאֻמֶּר בְּגִמ' רִבִּי מֵאִיר בִּין מִרְוִית בִּין מוֹעֵט הִינּוּ כְּלוֹמֵר בִּין הִי^[א] עוֹסֵק מִלֹּאחָה מִרְוִית הִיָּה הִיָּה עוֹסֵק מִלֹּאחָה מוֹעֵטָה לְעוֹלָם נִתֵּן לוֹ כַּפּוּעַל צִנּוֹל ר"ס אֲוִמֶר נִתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלֵם שְׁאֲוֹמִידִים כִּמֵּה הִיָּה רֹחֶה לִּיטוֹל וְלִינְעוֹל מִמִּלֹּאחָה כַּדְדָּה שֶׁהִיָּה עוֹסֵק וְיִסְקוֹק מִלֹּאחָה קֶלֶה כּוֹז דִּהִינּוּ טוֹסִי מִר' מֵאִיר וְלֹא דִקְמִי בְּתוֹסִפְתָּהּ נְסִיפֵל בְּחֵר מִלְחִילֵת דְּרִיב מֵאִיר וְר' שְׁמִעוֹן אֲוִמֶר נִתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלֵם אֶלֶם דּוֹמֵה עוֹשֶׂה מִלֹּאחָה לִיּוֹשֵׁב צִנּוֹל יוֹשֵׁב בְּחֻמָּה לִיּוֹשֵׁב צִנּוֹל לֹא צִנּוֹל לְגַמְרִי אֶלֶם מִלֹּאחָה מִלֹּאחָה הַחֲמֻרָה וּמִיָּהוּ לְעִיל בְּסוֹק אֶלֶם מִלִּיאוֹת (דָּק לֹא: וְסֵפֶר) גִּבִּי הַשְׁבֵּל אֲבִידָה דִּקְמִי נִטּוֹל שְׁכָרוֹ כַּפּוּעַל צִנּוֹל נִרְחֵל כִּי דִקְוֹטֶרֶס מִדְּפִרִין הֵסֵם הֵלֵךְ לֹא צִנּוֹל הוּא^[א] מִשְׁמַע דְּפִרִין מִשּׁוֹם דִּמְשַׁמַּע לִיָּה בְּרִיחָה דִקְמִי כַּפּוּעַל צִנּוֹל שְׁמִתִּים לוֹ כִּמוֹ שִׁירָה פּוֹעַל לִישָׁב וְלִינְעוֹל לְגַמְרִי^[ב] לִכְךָ נִרְחֵל לִיָּה

בטל מאותה מלחמה דעציל מינה כדפי' בקונטרס וא"ת אם כן הוא
 נוטל שכרו על השבת אצילה וזהו כס (ב"ק דף ק"ו:) אמרין לרועם
 דשומר אצילה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה וע"כ
 לא קאמרי רבנן טעניה בשכר אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא
 טעניה ולא צני פריקה וי"ל דאין לחוס אם נוטל שכר כיון שנוסק
 במלחמה אחרת ומתפקיד דהא אם היה שם בית דין היה ממנה ליעול
 כל מה שמפקיד"ו ועכשיו דליכא צ"ד למת לא יעול כל טרחו ובפרק עד
 כמה (בבב"ב דף ק"ו:) וס' ד"ה בפועל) נתי דקתינו נוטל שכר ליעול
 כגוה להם נמי י"ל כ"י כהן שמתחנן ממלכתו יכול ליתן שכר:
א"ל אם כן נותן לו שכר עצמו ומוזנו. הכא לא שייך למימני
 כפועל. בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקוה אלא רגע
 אחד ביום אבל חנוי כל עסקו בדרך דמיא בתוספתא (פ"ד)
 המושיב חנוי בתנות אם היה אומן לא יעסקו בלאומתו:
א"ל מקבצים עציץ ופייחין. חימה מאי קמ"ל פשיטא כיון
 דאין מקבל עליו האחריות ולי משום דעמי' למימני ומגדלין
 אומן עד שיהיו מושלגין זה היה יכול להשמיטנו ברישא לאחר
 (ו) שנתן שכרו ויש לו מת דקמשמע לן דנשתמא אין מקבל עליו שום
 אחריות ולא הוי עסקא כיון דנחתלה כשקבל עגלים לא שמו
 אותם אלא לאחר שגדלו וצאין לחלוק השצח או שמין אותם כמה
 השציחו ולהכי חנא ברישא שמין ונסיפא מקבלין וכששמין בשעת
 קבלה נסתם מקבל עליו חלי האחריות כמו בשאר עסקא:
 איכא
 ויזהר להולין ולהביא פירות לתנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד פירות:

פריק לֹה בארבעה וזוי. להיטו סלע: הבא נמי לֹא שנוא. דהא חזין דהיכל דיריד לספק וטון מעות סלע לשנה ספק יהי זה פירות ספק לא יהי זה פירות הוּו¹⁵ וציי מעיקרל ומפיקר צהכי: התם לֹא הִוָּהוּ¹⁶. צפדין תליא מילתא ורחמנא חוקמיה להאי פדין ואמר צהכי נפרוק: דלֹא מצי מסלקי. לֹא שנוא ואפילו צחמרא דמלקי: דשבויה גביר. אִין שכן קרוב ממנו ואם צה הלוה למוכרה אִין צעל מנריה שכן טוב לקוטה כוה: פורשא דרב פפא. דלמר לעיל (דף סג.) שצרכי לא ספדי כו' לית הלכתא כוזמיה כדלמחן מלי חזית דלולת צהי דידן ויל צהי דידו: מלורנא. צהי מתחול: דקרי רווחא אקרונא. שקוים פרגמנטי (ה) צעלי צהים ונחנין לתגרים למחית שזר ושמין קד וכן שזר יהיה צהן חוקסין מתחית שזר עם הקרן וכותבין צטמר פלוני חייב לפלוני קד וכן לזמן פלוני: ובי אתו לקמיה. ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן לה: ליה חזית דהוא דאיתיה דידיה. אם יאה חזין קיים לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינס ומה אם ימות היורשין יגזי הכל: חבירי. המקבל שדה מתצרו צעירה כורין לשנה צין מעשה הרעה צין מעשה מעט: חבירי נרשאי. צהי צעלי צהים מליים מעות צהי צעליים על צדומיהם וחוכרים צאותם להם צך וכן כורין לשנה: אימת קנייה. מלוה להך שדה דלקנייה נהליה לצעליים צחורת תסירות נמלל טוטל צריח קטורה ששהי אִין עוררה צה וקף אם תלקא לא יפסיד מתכירתו כלום: צשינא וכלל צירדין. צד המלוה ועשה הוא בצלח צעיריהם והדר תכרה מנייה: ששפיר דמי. כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גציה ואכל תלת שנין ומה לי עבד צה לאיה ומה לי תכריה: ולאו מילתא היא. דלפילו צשייה נמי לאסור דריח גמורה היא שאִין כֹּאן ספק כעושה ואוכל¹⁷ שפעמים שמוציא ואינו נושא: מחברא: איני שמועיה

הנהיגו למחצית שבר, לא ילמדו בעל הבית לחנוכי הרי פירות ממכרים
בשוק ארבע סאים נשללו ואחרי מוכרן נחתו פרוטה פרוטה
ומשתכר סאה הילך פירות ושז ומכור חמדי והריות נחלוק וטעמא
דמילתא משום דלמרינן לקמן (דף קד: ה') דף עייסקא פלגא מלוה
וסלגא פקדון סהם המקבל פירמנטיא למחצית שבר מקבל עליו אחריות
עליו הקרן באונסין וזוהי הלכה הריא פלגא כיון דמחייב באונסין
מלוה הוא אללו שער שומא היא אללו נצמעות שער השוק
ודעתי ליתול מלי שבר מנאמ מתקטב בנזיל שז בעל הבית שפאר פקדון
אללו בשבר המחמת מעות המלוה לפיכך אסור: ¹² א"א אב בן גורן ד'ו
שבר עמל'ו. בנזיל: ¹³ אין מושיבין תרנגולין למחצית. לשום בליים דמיים
לנצל התרנגולות להושיהו עליהם לגדל אפרוחים למחצית שבר מה
שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו
לאחריות שרי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוא ליה פלגא
מלוה שפאר (ג) ישומין עליו דמיים מעכשיו דמיהן עליו נצמלו ונמאז וזה
נגדל אז מלי השוי בשבר המחמת מעותיו: וכווננו. מון שפאר מלוה
באפרוחים: ואין שומין עגלים וסייחים למחצית. עכשיו קר שוין כך וכך
קצנלם עליך לגדלם שנחיים למחצית שבר ולמחצית הפסד אם ימותו:
אבל מקבלים עגלים וסייחים. קטנים בלל שומא שאם ימותו לא
ישלם כלום ואם יחיו יתקנו ביניהם: לבישוייהו משולשים. לכשיעמדו על
שליש גדילתן שלם שור ושלים קוס או יתקנו: וכווננו. נגדלה עד שמהא
תפועת נמאז כיה מהנאס לגדלם קודם חלוקה: בגב' ה"ג תנא
בכופעא בטי'. וצמיתמין לא גרסין בעל: בכופעא בטי'. משמע כמה
בכר רועה ליתול ולשז בעל: באי בכופעא בטי'. הלא אלו יושב ונזיל ונזיל
לשום

(א) [לקמן עג:], (ב) לקמן
קח: (ג) [לעיל סה:],
(ד) לעיל לא: נכורות
לט: (ה) ע"י לקמן סט:
(ו) בע"ב ד"ה אמר אביי
עיי"ש, (ז) לעיל ל ע"ב.

הגהות חב"ח

(ב) גמ' כמה עידינים
והדר חכמה שפיר דמי
בדי שלא תנעול דלת
בכפני לויז ולאו מלמח
היא: (ג) ראוי ד"ה
הזקפי וכו' מבעלי נחים:
(ג) ד"ה אין מושיבין וכו'
סהרי בשוהם ניסומין
עליו: (ד) תום ד"ה אכל
וכו' שנותן לו שכרו:

הגהות הער"א

[illegible]

גליון הש"ס

גמ' לדינא דבר
מצרא. ע' לקמן דף עג
ו"ז חוס' ד"ה נטר:
מתני' אין מושיבין
חבוצי. עין לקמן דף קד
ע"ז חוס' ד"ה הא:

הגהות וציורים

הוי: [א] נצ"ל
[ב] גירסת רש"י במ"ב
במסכתא בכת"י ומאן
דאסר התם פ"א
הלואה הכא הלואה:
[א] ברע"ב [א'] הד"א
ו"נע"ר (רע"ב): [ז] נצ"ל
כחצי הפקדון (באה"מ)
תנ"י בחציו, רבנ"י
ש"ר פ"ה בחציו ש"ל
פקדון: [ה] יש להוסיף
במקלה (א"מ): [ז] ע"ן
הגהת ר"ה פ"ה פ"ק
ללקוט מפרשים: [ז] אבל
נפלי ס"ה שנו לא ארסינ
הוא, מה"ס (גליון):

הנותן עיסקא לחבירו וכו'. פירוש לא יהא עס לומר כן וכן שכן יהיה בעיסקא זו לזמן כן וכן וזקוק ממלית השכר עס הקרן ויחזוב בשטר פלוני חייב לפלוני כן וכן לזמן פלוני מע"ג להנותן מאמין למקבל כשיחמר לו שלא היה צו ריוח אפי"ה אסור דשמה ימות הנותן קודם זמן הפרעון ויצואו היורשים לגבות הכל בשטר שצידם והכי חיתא צפרק לחיזה נשך (דף מ"ח) לית הלכתא כטרכי מחזנא דקא ענדי הכי וכן אמרמר ענדי הכי ולית הלכתא כותייהו:

קונטרס אחרון הנותן

עיסקא לחבירו לא יצרף הריוח עם הקרן וכו'. הקשה מהר"ר ולק כ"ץ (דרישה אות ט) צלאו הך טעמא דשמה לא יהיה כל כן צריות וכו' דאפילו יהיה כל כן ריוח נמי אסור כיון דקצץ בדבר ידוע כמו שכתב לעיל בסעיף י' על שם הר"ר ישעיה ומה שחידן על זה אינו אמת אבל הדבר פשוט דהכא מיידי להנותן היה מאמין למקבל כשיחמר שלא היה עס ריוח כדאיתא להדיא בגמרא (דף מ"ח) הילכך אין לו דין קצץ אבל הר"ר ישעיה מיידי בקצץ עמו שכן וכן יהיה לו ריוח עכ"פ הוה ליה רצית גמור אלא דאם כל האחריות על הנותן מחזי כרצית נד כאן:

יו רמ"ש וכן לא יכתוב עזיו שטר חוב וכו'. כך הוא בחשוכא הראש (כלל פה סי' ו) והכי פירושו אפילו לא יצרף הריוח עם הקרן אלא השטר מוציא ידו נכתב על הקרן בלמוד אסור דאפילו לא לו לצל המעות להפסיד מחלה והיורש אינו יודע הסנאי שצנייהם

פני ג' נוטל משם ואילך חזי מחלה בשל חצירו לכולי עלמא. והיכא דצוקף הזמן היו ציד הממעסק מעות שאינם צריכים שומא ונמעסק בהם סתם אפשר דאפילו להרמז"ס נוטל חזי מחלה בשל חצירו דעד כאן לא הצריך הרמז"ס שיצא לפני שלשה אלא כדי לשום דבר הצריך שומא אבל לא להחנות צנייהם שהרי לא הזכיר לשון של חנאי כלל ואם כן דבר שאין צריך שומא שלשה מאי עבדתייהו אבל אין נראה כן מדברי תלמידי הרשב"א שכתבו שם בשם הרמז"ס שאם לא שם והסנה צניי שלשה הרי מחל וכן נראה מדברי רבינו שכתב ואם צא לחלוק צריך להודיע לחצירו:

בד הנותן עיסקא לחבירו וכו'. בעלה ס"ח (ע"ה) לית הלכתא כשטרי מחזנא דקפסי רווחא חקנא וכתיב וכו' קלח. וכתיב רבינו ירוחם בחלק ד' (מישרים י"ח) שאם כתב בפירוש בשטר דאי אמר ליה דלא הוה צהו רווחא מאמין אותו מותר ופשוט הוא. [בדק הבית] וכתב הריטב"א (בחי' החרישים ד"ה דוקפי) ומסתברא דאי מניח שטרא ביד שלישי תו ליכא למיחש למידי ושרי נד כאן: [וכן לא יכתוב עזיו שטר חוב. כלומר אפילו מהקדן לצדו משום דכיון שאינו מפורש בשטר שהוא עיסקא הוה ליה כולו מלוה ואם היה נפסד הכל היה יכול זה לגבות כל הקרן הכתוב בשטר הילכך לא יטול שום ריוח. והרמז"ס צפרק ה' מהלכות מלוה (ה"י) כתב דין זה ולא נתן טעם זה שנמן רבינו אלא כטעם הדין הראשון שהוא שמה ימות ויפול לפני היורש ויגבה צו את הרצית כלומר דשמה היה הפסד צעק והיה וגובה כל השטר ואינו מפסיד כלום קלטן. ומשמע לי מדברי דאין

פרישה

(לא) שאין צריך אחר מנהגו. כן כתב הראש"ש צפרק לחיזה נשך (ד' קמ"ד ע"ב) (סי' מג) וזה חזי בגירסת הכייתא: (לא) לא יצרף הקרן עם הריוח. פירוש לא יסו כן וכן יהיה ריוח נצלי שלו וזקוק ממלית הריוח עם הקרן ויחזוב בשטר פלוני חייב לפלוני כן וכן. [כן] פירש רש"י צפרק לחיזה נשך דף מ"ח ע"ה ועיין בדרישה. וכתיב רבינו ירוחם שאם כתב בפירוש בשטר דלא

דרישה

[ז] הנותן עיסקא לחבירו לא יצרף הריוח עם הקרן ויעשה ממנו כולו קרן וכו' וכן לא יכתוב שטר חוב וכו'. זה לשון הגמרא דף ס"ח ע"א אמר רבא לית הלכתא כשטרי מחזנא דקפסי ליה לרווחא אקנא וכתביה ליה בשטרא מי ימר דהוה רווחא (ופירש רש"י קונין פרקמטיא ונותנין אותו לתגרין למחצית שכר ושמן כן וכן יהיה בהן וזקופין מחצית שכרן עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כן וכן לזמן פלוני) אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא עבדי הכי וני אתו לקמיה מהימן להו (פירש רש"י אם באו התגרין ואומרים לא הוה לן ריוח מהימן להו) אמר ליה תינה היכא דאיתא לדידיה אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי הוה כשגגה שרצא מלפני השליט ונח נפשיה דאמימר עכ"ל הגמרא. והנה בגמרא אין שם אלא חד בבא הגיל ורבינו עשה ממנה שתי חלוקות וברישא כתב נוטל ממנו ורצונו לומר רבית קצוצה ובסיפא כתב קרוב לשכר והוא אבק רבית וכן כתב הרמב"ם בפרק ה' מהלכות מלוה ולוה עי"ש דין י' שכתב בקצת שינוי לשון מלושן רבינו אבל הענין אחד עי"ש וכתיב יוסף הביאו והמגיד משנה כתב ארין השני דוכן לא יכתוב שטר חוב אקרן זה לשונו פשוט הוא ומשם (רצונו לומר מדין שטרי מחזנא הגיל) הוא נלמד. ואע"פ שרבינו לא כתב בבבא ראשונה דלא יכתוב בשטר הקרן עם הריוח על כרחן גם כן בכתיבה איירי מיהא מדכתב רבינו בסיפא וכן לא יכתוב עליו שטר חוב ולא ברישא. גם הרמב"ם כתב בסיפא לא יכתוב עליו מלוה ולא כתב כן ברישא נראה דסבירא ליה דברישא כשכולל קרן וריוח ביחד אפילו בלשון עיסקא אסור לכתוב שיכתוב לו פלוני נתן לו ק"ל זהובים לעיסקא כשלא נתן לו אלא מאה ושלשים הוא ריוח דשמה לא יהיה גם להמקבל

הגהות והערות

קלח עיין בבבאור הגר"א ס"ק נד שדעת הטור והרמב"ם ששני ענינים הם, "זקפא רווחא אקנא" הוא מה שכתבו הטור והרמב"ם לא יצרף הריוח עם הקרן. "וכתיב וכו'" הוא ענין אחר שכתבו הטור והרמב"ם שלא יכתוב את כל העיסקא בשטר חוב: קלח צבאורה אפילו אם יהא לו כ"כ בריוח, יטול הנותן בריוח יותר ממה שמגיע לו. והמקבל לא יוכל לחלוק בריוח המצויף לקרן משום שמשמעותו קרן שאין בה חלוקה ולא ריוח: קלח א"כ כוונתם שהלוה חייב בשיעור החוב הזה רק אם יהא ריוח. א"כ

הכי נמי שנוטל ריות כפי מה שהתנו שהרי לא אסור אלא כדי שלא יעול היורש רבית הא אי לאו הא משמט מותר היה. ורבינו אפרם דמשמע ליה דרבותא אשמעינן הרמב"ם דאפילו לא יגבה אלא קרן אפשר שיהיה צו איסור אבל פשיטא שאינו גובה ריות כלל וכו'.

כה ואם היה כתוב בשטר פלגא באגר וכו'. עלה

ס"ח (ע"ג) נזי רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרף דהוה כמיז ציה פלגא באגר ובהפסד אמר רבא רב עיליש גברא רבא הוא וכו' וזו היא גירסת רש"י ומשמע מפירושו דנרצ עיליש הוה תליא מילתא לנדרור וכבר הקשו המוספות (ד"ה אי פלגא) וזי שוטה היה הנותן לתלות בדעתו של מקבל דכשיראה הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר וכשיראה ריות יאמר אני רוצה פלגא בהפסד קמא] ותירלו דשמא זמן קצוה היה להם שמוך אותו זמן ינדרור רב עיליש איזה מהם שירצה אי נמי רבא היה תמיה על

לשון השטר דאי פלגא באגר הוה לו לכתוב תרי מילתי בהפסד וכו'. ומדברי רש"י משמע דכי אמר רבא אי פלגא באגר וכו' ואי פלגא בהפסד וכו' דינא קאמר ולא כתיבון שני שכתבו המוספות. ורבינו כתב כן בגירסת ר"ח שכתבו המוספות שהיא פלגא באגר והפסד ועם כל זה מפרש כמו בגירסת רש"י דמשום דגברא רבא הוא פירשו דפלגא נמי אהפסד ווי"ו דוהפסד היא נמקום או והכי קאמר יטול פלגא באגר וממילא משמע דדרי מארי עיסקא תרי מילתי בהפסד או יתן בהפסד פלגא אם ירצה וממילא משמע דשקיל בריות תרי מילתי ולא כמו שכתבו המוספות לגירסת ר"ח דהכי קאמר יטול פלגא באגר ובהפסד ישלם שני שלישים דפלגא לא קאי אלא אבאגר ולא אבהפסד: **אבל באינש אחרינא דלא אתחזק בהכי כתב הרמ"ה וכו'.** חילוק זה לא ראינו שום פוסק אך מילי דסברא נינהו וראויין היו ליאמר מפי אומרן. ונמוקי יוסף (לע: ד"ה גרסינן גמרא) חילק בין גברא רבא לאינש אחרינא גוונא אחרינא דבאינש דעלמא אי קדים מארי עיסקא ותפס קמא] לא מפיקין מיניה קמא] דאזק רבית הוא אבל בגברא רבא כיון דפשיטא לן דלאו באיסורא אחיזי אע"ג דתפס מפיקין מיניה קמא] ודעת זו כחצה בעל התרומות

(במ"ב) (שער מו ח"א סי' ה) בשם הראש"ד. וכתב עוד נמוקי יוסף (שם) דלע"ג דקיימא לן (ב"ב קסו.) יד בעל השטר על התחבולה היכא דכתיב פלגא באגר ובהפסד באינש דלאו גברא רבא הוא דיינין לזכות בעל השטר שהוא מארי עיסקא דלדנו לזכות המתעסק אין לשון השטר מספיק דלררץ להוסיף צו תרי מילתי (ה*****) : **ואם כתוב בשטר או פלגא באגר ותילתא בהפסד או פלגא בהפסד ותרי מילתי באגר כתבו תלמידי הרשב"א בהמקבל בשם הראש"ה דיד המקבל על העלויה קמא] משום דתפסין ושלם כדברי הראש"ד דלאמר דיד בעל התמון על העלויה וכמו שכתבנו לעיל (כת. ד"ה ולענין טמון):**

ימות הנותן מיישין שמה יהא הפסד נזקין ויכול זה לגבות כל הקרן בשטר. דהשתא אפילו הוא מאמין למקבל כשיאמר לו שהיה הפסד נזקין אפילו הכי כיון דאם היה רוצה היה יכול לגבות כל הקרן אם כן אין לו מורת עיסקא דבאר שטרף אוליין והוה ליה הלוואה גרידא

בלא עיסקא: **ומ"ש ואינו יבוא ליקח ממנו שום ריוח.** נראה דהכי קאמר אינו יכול ליקח ממנו ריות בעל כרחו של המקבל קמא] אבל ודאי אם המקבל רוצה לקיים התנאי שהתנה עמו בעל פה יכול לקבל ממנו הריות דאין כאן איסור רבית כיון שנתן לו בתורת עיסקא לחלוק הריות ביניהם והיה ריות: **ויש להקשות דבחושן משפט סימן קע"ו סעיף י"ח י"ט] מבואר דחייב לשלם כל הרבית ומוליין ממנו דייניס אף על פי שאינו מפורש בשטר שהוא עיסקא אלא נכתב על הקרן בלחוד וי"ל דהתם מיירי שהתנה עמו בעל פה בפני עדים דמשניין ליה כאילו**

מפורש העיסקא בשטר כיון שהתנה עמו כך בפני עדים ולא יוכל להכחישם אבל כאן מיירי בהתנה עמו בעל פה בידו לזמן עתה בלא עדים דיוכל לומר לא היו דברים מעולם הילכך אינו יכול ליקח ממנו ריות דבאר שטרף אוליין ועי"ש בחושן משפט מבואר יפה בס"ד: **והרמב"ם** פסק ה' ממלוה על דין הראשון שלא ירף הריות עם הקרן ועל דין השני שלא יכתוב שטר חוב נסתם על הקרן בלחוד כתב טעם אחד לשניהם והוא דשמא ימות ונמא השטר ביד היורש וגובה צו את הרבית אבל ודאי מודה הרמב"ם דאף בדין השני אפילו היה צו ריות אינו יכול ליקח ממנו ריות בעל כרחו של המקבל דכתב הראש"ה ואין לררץ לומר בדין הראשון דזקק הקרן עם הרבית דאינו גובה דייניס לא קרן ולא רבית כדלעיל סוף סימן קס"א והצית יוסף לא כתב כך ולצטוף כתב דל"ע ולא נהירא:

יה ואם כתוב בשטר פלגא באגר ובהפסד וכו'. שם (סוף דף ס"ח) נזי רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרף דהוה כמיז ציה פלגא באגר ובהפסד אמר רבא רב עיליש גברא רבא הוא ואיסורא לאינש לא הוי ספי ופירש רש"י לא היה מאכיל רבית לבעל הבית וכו' ולמד

דלע"ג דלע"ג דקיימא לן (ב"ב קסו.) יד בעל השטר על התחבולה היכא דכתיב פלגא באגר ובהפסד באינש דלאו גברא רבא הוא דיינין לזכות בעל השטר שהוא מארי עיסקא דלדנו לזכות המתעסק אין לשון השטר מספיק דלררץ להוסיף צו תרי מילתי (ה*****) : **ואם כתוב בשטר או פלגא באגר ותילתא בהפסד או פלגא בהפסד ותרי מילתי באגר כתבו תלמידי הרשב"א בהמקבל בשם הראש"ה דיד המקבל על העלויה קמא] משום דתפסין ושלם כדברי הראש"ד דלאמר דיד בעל התמון על העלויה וכמו שכתבנו לעיל (כת. ד"ה ולענין טמון):**

בז וצ"ענין אם התנו על חלוקת הריות ולא הזכירו בהפסד הנה הרמב"ם פסק ו' מהלכות שלוחין (ה"ה) כתב דעת רבותיו ודעתו

דרכי משה

(ה*****) ועיין במיימוני פ"ו מהלכות שלוחין ושותפין דאית ליה שיטה אחרת כיצד משערים השכר והפסד גם בהגהות שם עיי"ש בזה:

פרישה

(לד) דנין אותו להיות. כלומר הואיל שגברא רבא הוא פירשו דפלגא נמי אהפסד קאי ווי"ו דוהפסד היא נמקום או והכי קאמר יטול פלגא באגר

הגהות והערות

קמ] היינו שבבית דין יוכל המקבל לטעון שמעות אלו הם אצלו בתורת הלוואה ואז השבח שייך לו. ובגמרא מרובה כאן כתב דבריו הב"ח כאן סתרי לדבריו בתורן משפט סימן קצו שהעתיק שם חשוכות הרא"ש שכתב שאסור לנותן ליטול הרבית, עיי"ש: **קמא] כן הוא באמת שיטת הרמב"ם בפ"ה מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ג** — ה שלעולם יד המקבל על העלויה, וכן כתב כאן בבאור הגר"א **ס"ק נ:** **קמא] הכוללנה בתפיסה זו לכל חלק בריות שאסור לו לקחתו כיון שלא התנה על חוספת עבור טרחת המקבל:** **קמא] עיין בחוות דעת ביאורים ס"ק כג** שאיירי בתפיסה בהיתר כגון שנתן לו המקבל ריות בתורת תשלומים. דכלאו הזכי אין תפיסה מועלת באבק רבית כמבואר לעיל סימן קסא: **קמא] עיין בחוות דעת ביאורים ס"ק כג** שכתב תפיסה זו היא על מה שחפס יותר משלש (שאו האיסור ברייה זה לא רק מצד איסור אבק רבית, אלא מצד שברייני ממונות

ריות זה שייך למקבל). ויש לעיין מהיכ"ת שהכוונה ב"הפלגא" המוזכר בשטר היא להפסד שאז השבח המגיע לנותן הוא רק שלישי. הרי דעת הראב"ד שהביא הב"ח לקמן שיד בעל המעות על העלויה שיכול לטעון שקיבל על עצמו תרי תילתא בהפסד וממילא נוטל פלגא ברייה. ויעיין בסה"ת שם שער מו ח"א סימן ה שכוונת הראב"ד לא על תפיסתו יותר משלש אלא על השכר שירצה שתבעו בני רב עיליש, והמלוה טען שרב עיליש נתן לו מחצה שכר ולא ביקש שכר טרחה והרי הוא תפוס בכך. ועי"ו באו דברי הגמרא שרב עיליש גברא רבא ולא נתן את השבח בתורת אבק רבית, אלא רק משום שחשב שיקבל את שכר טרחתו מהקרן שהיתה אז עדיין ברשותו. וכל שלא נתן את האבק רבית למלוה בתור נתניה של אבק רבית לא הוה תפוס וכמו שכתבנו בסמוך בשם החוות דעת: **קמא] עיין בחוות דעת ביאורים ס"ק כג** שכתב דלכאורה קשה דא"כ לעולם יאמר הנותן

כתיבת שטר חוב רגיל על מעות הית"ע

כ. בכל הלואה עפ"י הית"ע אסור לצרף הרווח שנותן המעות מקוה להרויח יחד עם הקרן ולכותבו בלשון חוב או הלואה. דרך משל, אם ראובן נותן לשמעון \$100 בתור עיסקא עם סכום התפשרות של \$10, אסור לשמעון לחתום על שטר חוב או העד טשעק על \$110. ואע"פ שלא כתבו השטר חוב אלא משום שמסתמא העסק יצליח או שלא ירצה שמעון לישבע וממילא יצטרך לשלם \$110, אבל בעל פה פירשו שבאמת ההלואה עפ"י הית"ע ויחלוקו ברווח ובהפסד עפ"י עדים ושבועה כדין - מ"מ הרי זה אסור אא"כ יסדרו העיסקא כפי שיתבאר^{כט} (כט). וכן הדין שאסור לכתוב שט"ח אפילו על הקרן לבד (\$100) בלשון חוב או הלואה, כי אם באופן שיתבאר.

באחד מחמשה אופנים אלו מותר לכתוב שט"ח על הקרן ורווחים או הקרן לבד. ועיין מש"כ בסוף סעיף כא בנוגע למלוה מומר או מי שחשוד על איסור רבית או שרגיל לגבות בערכאות שלא כדין.

(א) שיתן המלוה ללוה כתב עם חתימת ידו שההלואה נעשית עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^ל (ל).

(ב) שיפרשו לפני שני עדים שההלואה נעשית עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^{לא} (לא).

(ג) להניח השטר חוב ביד שלישי, ויפרשו לו שההלואה עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^{לב} (לב).

(ד) אם יכתבו בסוף השטר שההלואה עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים), עיין ביאורים^{לג} (לג).

(ה) דעת כמה פוסקים שכל איסור כתיבת שט"ח על הקרן הוא דוקא כשלא עשו הית"ע בכתב רק התנו כן בעל פה, אבל אם עשו הית"ע בכתב הר"ז מותר - ובלבד

^{כט} כט. וטעם האיסור, משום שע"י השטר חוב יכול המלוה (או יורשיו, עיין בית יוסף ולקמן ס"ק לד) לגבות החוב אפילו אם הלואה יברר ע"י עדים שהפסיד, דהא המלוה יכול לטעון שאין זה חוב עיסקא אלא חוב רגיל, לכן צריך לסדר הית"ע באופן שהלואה יכול ליפטר מחובו ע"י שבועה ועדות כדין, עיין שו"ע סי' קעז סעיף כד. ובברית יהודה פרק מ ס"י"ב כתב שכן הדין בנוגע לטשעק שאסור ללוה ליתן למלוה טשעק אפילו על הקרן לבד.

וכן מבואר בשו"ע שם, שאסור לשמעון לחתום על שטר שכתוב בו שקיבל \$110 משמעון בתור עיסקא, כיון שמשמעות הלשון שכל \$110 הם קרן וע"י כך יגבה המלוה שלא כדין.

^ל ל. קיצור שו"ע סי' סז סעיף ט ומחרשי"ם ח"א סי' כ וח"ה סי' פג מובא בשו"ת מנח"י ח"ד סי' טז, עיי"ש בדבריו, וזה דרך הנכון והראוי בלי שום פקפוק (עיין לקמן ס"ק לד). וטוב שיכתבו בשטר עיסקא שזה השטר עיקר והשט"ח האחר נכתב רק ליפות כוחו לגבות כשיתחייב עפ"י דין.

^{לא} לא. ב"ח ושי"ך שם ס"ק מט. מיהו הטי"ז שם ס"ק לג כתב דאינו מועיל וכן כתב בחכמ"א כלל קמב סעיף יג ממשמעות הריטב"א, אלא שסיים בחכמ"א שלעת הצורך יש לסמוך על השי"ך. ועיין בשו"ת מהרי"ל דיסקין סי' כא שכתב שמנהג העולם להקל כשי"ך וכן בשו"ת דברי חיים בהשטמות לח"ב סי' טז כתב דנוהגים בכל תפוצות ישראל כשי"ך ואין לשנות עכ"ל (ועיי"ע שם שרצה להקל בכל אופן מטעם שכל הלואות בזמנינו הם עפ"י הית"ע עיי"ש, מיהו בזמנינו צ"ע בזה כיון שהרבה נוהגין בהלואות חנים).

^{לב} לב. בשי"ך שם ס"ק מז מתיר אם יניחו השטר ביד שלישי. ובשלחן גבוה שם פירש דר"ל שיניחו זה השטר שנכתב בלשון הלואה ביד שלישי ויפרשו לו שההלואה עפ"י הית"ע, דא"כ הרי שוב יכול המלוה לגבות הקרן בכל אופן. ועיין בחכמ"א כלל קמב סעיף יג דה"ה שיכולין להשליש שטר עיסקא.

^{לג} לג. עיין בית יוסף מש"כ בשם רבינו ירוחם. ואם כותבים כן על גליון השטר מתחת לחתימה באופן שהמלוה יכול לחתכו משם, בשו"ת שב יעקב סי' לה התירו, ובשע"ד סי' קעז ס"ק יב ובית מאיר שם פסקו כוותיה. ונראה שזה תלוי במחלוקת הפוסקים שאביא בסמוך ס"ק לד, ועיי"ש שדעת הרבה פוסקים להקל. ואם כתבו כן לפני שני עדים עיין ס"ק לא.

כתיבת שטר חוב רגיל על מעות הית"ע

כ. בכל הלואה עפ"י הית"ע אסור לצרף הרווח שנותן המעות מקוה להרויח יחד עם הקרן ולכותבו בלשון חוב או הלואה. דרך משל, אם ראובן נותן לשמעון \$100 בתור עיסקא עם סכום התפשרות של \$10, אסור לשמעון לחתום על שטר חוב או קעד טשעק על \$110. ואע"פ שלא כתבו השטר חוב אלא משום שמסתמא העסק יצליח או שלא ירצה שמעון לישיבע וממילא יצטרך לשלם \$110, אבל בעל פה פירשו שבאמת ההלואה עפ"י הית"ע ויחלוקו ברווח ובהפסד עפ"י עדים ושבועה כדין - מ"מ הרי זה אסור אא"כ יסדרו העיסקא כפי שיתבאר^{כט} (כט). וכן הדין שאסור לכתוב שט"ח אפילו על הקרן לבד (\$100) בלשון חוב או הלואה, כי אם באופן שיתבאר.

באחד מחמשה אופנים אלו מותר לכתוב שט"ח על הקרן ורווחים או הקרן לבד. ועיין מש"כ בסוף סעיף כא בנוגע למלוה מומר או מי שחשוד על איסור רבית או שרגיל לגבות בערכאות שלא כדין.

(א) שיתן המלוה ללוה כתב עם חתימת ידו שההלואה נעשית עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^ל (ל).

(ב) שיפרשו לפני שני עדים שההלואה נעשית עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^{לא} (לא).

(ג) להניח השטר חוב ביד שלישי, ויפרשו לו שההלואה עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים)^{לב} (לב).

(ד) אם יכתבו בסוף השטר שההלואה עפ"י הית"ע (וכמה קרן וכמה רווחים), עיין ביאורים^{לג} (לג).

(ה) דעת כמה פוסקים שכל איסור כתיבת שט"ח על הקרן הוא דוקא כשלא עשו הית"ע בכתב רק התנו כן בעל פה, אבל אם עשו הית"ע בכתב הר"ז מותר - ובלבד

^{כט} כט. וטעם האיסור, משום שע"י השטר חוב יכול המלוה (או יורשיו, עיין בית יוסף ולקמן ס"ק לד) לגבות החוב אפילו אם הלוה יברר ע"י עדים שהפסיד, דהא המלוה יכול לטעון שאין זה חוב עיסקא אלא חוב רגיל, לכן צריך לסדר הית"ע באופן שהלוה יכול ליפטר מחובו ע"י שבועה ועדות כדין, עיין שו"ע סי' קעז סעיף כד. ובברית יהודה פרק מ ס"י"ב כתב שכן הדין בנוגע לטשעק שאסור ללוה ליתן למלוה טשעק אפילו על הקרן לבד.

וכן מבואר בשו"ע שם, שאסור לשמעון לחתום על שטר שכתוב בו שקיבל \$110 משמעון בתור עיסקא, כיון שמשמעות הלשון שכל \$110 הם קרן וע"י כך יגבה המלוה שלא כדין.

^ל ל. קיצור שו"ע סי' סז סעיף ט ומהרש"ם ח"א סי' כ וחי"ה סי' פג מובא בשו"ת מנח"י ח"ד סי' טז, עיי"ש בדבריו, וזה דרך הנכון והראוי בלי שום פקפוק (עיין לקמן ס"ק לד). וטוב שיכתבו בשטר עיסקא שזה השטר עיקר והשט"ח האחר נכתב רק ליפות כוחו לגבות כשיתחייב עפ"י דין.

^{לא} לא. ב"ח ושי"ך שם ס"ק מט. מיהו הטי"ז שם ס"ק לג כתב דאינו מועיל וכן כתב בחכמ"א כלל קמב סעיף יג ממשמעות הריטב"א, אלא שסיים בחכמ"א שלעת הצורך יש לסמוך על השי"ך. ועיין בשו"ת מהר"י"ל דיסקין סי' כא שכתב שמנהג העולם להקל כשי"ך וכן בשו"ת דברי חיים בהשטמות לחי"ב סי' טז כתב דנוהגים בכל תפוצות ישראל כשי"ך ואין לשנות עכ"ל (ועי"ע שם שרצה להקל בכל אופן מטעם שכל הלואות בזמנינו הם עפ"י הית"ע עיי"ש, מיהו בזמנינו צ"ע בזה כיון שהרבה נוהגין בהלואות ח"נם).

^{לב} לב. בשי"ך שם ס"ק מז מותר אם יניחו השטר ביד שלישי. ובשלחן גבוה שם פירש דר"ל שיניחו זה השטר שנכתב בלשון הלואה ביד שלישי ויפרשו לו שההלואה עפ"י הית"ע, דאלי"כ הרי שוב יכול המלוה לגבות הקרן בכל אופן. ועיין בחכמ"א כלל קמב סעיף יג דחי"ה שיכולין להשליש שטר עיסקא.

^{לג} לג. עיין בית יוסף מש"כ בשם רבינו ירוחם. ואם כותבים כן על גליון השטר מתחת לחתימה באופן שהמלוה יכול לחתכו משם, בשו"ת שב יעקב סי' לה התירו, ובשע"ד סי' קעז ס"ק יב ובית מאיר שם פסקו כוותיה. ונראה שזה תלוי במחלוקת הפוסקים שאביא בסמוך ס"ק לד, ועיי"ש שדעת הרבה פוסקים להקל. ואם כתבו כן לפני שני עדים עיין ס"ק לא.

ובאמת במלוא מומר או חשוד על איסור רבית שכנראה אינו מתחשב עם השטר
עיסקא ויודעים שמסתמא יגבה הקרן והרבית בכל אופן ע"י ערכאות, דעת כמה
פוסקים דאין ללוות ממנו כלל עפ"י הית"ע, אא"כ יעשו הית"ע שיש לו תוקף
בערכאות, כמבואר לקמן סעיף לה.

תשלום רווחים מראש

כב. אסור ללוה לשלם רווחים בתחילת העיסקא קודם שמתעסק עם המעות.
לדוגמא - אם מקבל מאה דינר והסכום התפשרות עשר דינר אסור ללוה ליתן עשר
דינר למלוה מיד עם קבלת המאה דינר¹⁷ (לו). ויש לזהר בזה במשכנתא שרגילים
לשלם בשעת ההלוואה נקודות (points) וגם רווחים עבור החודש או חודשיים
הראשונים, עיין בביאורים. ויש לסדרו באופן ניכר כמ"ש בביאורים¹⁸ (לו).
וכן אם לפי מציאות העסק לא שייך להרויח מהעסק דרך משל עד לאחר חצי
שנה, לא ישלם המתעסק רווחים מיד בתחילתו, עיין ביאורים ס"ק כב.

¹⁷ לו. אמרי יושר סי' קפט וקובץ תשובות להגרש"י אלישיב זצ"ל ח"א סי' עט וח"ג סי' קכד. ועי' בשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קעג שכתב שאם לפי מציאות המסחר, אין באים הרווחים רק לאחר כמה חדשים אין לשלם רווחים מיד בחדשים הראשונים. ועיין משי"כ בס"ק לו.

¹⁸ לו. באמרי יושר שם כתב אמנם בזה אני רואה פקפק קצת במ"ש כתי"ר בשם מהרש"ם (נמצא בח"א סי' כ) שאם לא יהיה רווח יחזירו לו עיסקא (רווח) דזה הוי רבית ע"מ להחזיר כיון דלוקחין העיסקא מקודם, רק צריכים לכתוב שינכו לו מחובו וכבר כתבתי בזה בתשובה לתמוה על החו"ד סי' קעד סק"ד ע"ד. ובברית יהודה פרק לח ס"ו ופרק מ סעיף טו פירש האמרי יושר בדרך תנאי - שיפרש שנותן לו הרווחים על חשבון, ושאל לבסוף יתברר שלא היה ריוח ינכה לו הרווחים ששילם מהקרן (וכן משמע פשוט לשון האמרי יושר שכתב 'לכתוב שינכו מחובו' מיהו יכולים לדחוק ולפרש שיכתבו בהית"ע כללי של הבנק שאם יקחו רווחים מראש אז ינכו זה מהחוב מיד).

עוד יש לפרש שאין הניכוי בדרך ספק רק שעשוי בשעת נתינת הרווחים מראש, תמיד מנכין הרויח מהקרן דהיינו דרך משל אם קיבל עיסקא של \$1,000 עם סכום התפשרות של 10%, והמלוה רוצה שיתן לו מיד \$100 של ס"ה, ננכה \$100 מהקרן ונאמר שקיבל עיסקא של \$900 קרן עם סכום התפשרות של \$100 שישלם לאחר זמן יחד עם הקרן של \$900. ולפי"ז באמת הס"ה קרוב ל11% וגם בשטר אין לכתוב סתם שחייב לו \$1,000 רק \$900 קרן עם ס"ה של \$100, כ"כ בקובץ תשובות סי' עט להגרש"י אלישיב זצ"ל. ועיין מילואים אות ה משי"כ בזה. |

ותשלום רווחים מראש מצוי במשכנתא (mortgage) מבנק ישראלי שהמלוה נוטל איזה אחוז או שנים (1-2%) עבור 'פוינטס' (points) וכן הרווחים מזמן נתינת המשכנתא עד סוף החודש (או חודשיים) משלמים מיד בשעת ההלוואה, אלא שבלא"ה מצוי שהבנק מנכים זה מן הקרן. וכיון שמלבד סכומים הנ"ל הבנק מנכה (או שהלוה משלם) יותר מזה משום כל מיני הוצאות וסיבות שלפעמים יש בהם חשש רבית כדאי לכתוב נוסח כעין זה: ואם הקדמתי לשלם רווחים או שאר סכומים שיש בהם חשש רבית לנותן העיסקא או שניכה סכומים הנ"ל מהקרן וקיבלתי פחות באופן שעפ"י דין צריכים לנכות סכומים הנ"ל מן הקרן, אז יהיה קרן העיסקא פחות וכמו שיקבעו ב"ד, ומ"מ התשלומים יהיו כאילו קיבלתי כל הקרן (דהיינו בתורת התפשרות) ע"כ.

[ובאמת במשכנתא של \$100,000 מקבל הלוה פחות מ\$100,000 משום שמלבד הפוינטס ושאר סכומים שיש בהם חשש רבית (ד"מ \$2,000) הבנק מנכה ג"כ עבור עורך דין ושאר הוצאות שהיו לבנק (ד"מ \$4,000) שמסתמא אין בהם חשש רבית, והאיך נאמר שיש למלוה \$98,000 עיסקא אם למעשה הלוה קיבל רק \$94,000. וצ"ל דע"י שמקבל \$94,000 משתף הלוה את המלוה בביתו או בשאר עסקיו בשוויות של \$98,000 בקנין כסף ע"י המעות שקיבל, ועל כרחך צ"ל כן משום דשכית מאוד שהלוה משתמש בהרבה פחות מ\$98,000 כדי לקנות הבית משום שנוטל חלק ממעות העיסקא עבור כל מיני הוצאות שיש לו בקניית הבית כגון מכס, ביטוח, עורך דין וכו' ואיפה העיסקא של \$98,000, וע"כ צריך לומר כמ"ש או שסומכין על רווחים ע"י גרמא. ואפשר דעדיף לפרש כן שהלוה מקנה לבנק \$98,000 בביתו או בשאר עסקיו תמורת המעות שקיבל או לעשות קנין סודר, ולא ראיתי שנוהגין כן, עיין לעיל ס"ק כג-כה. ובאמת כן הוא בהרבה מקבלי עיסקא דמשתמשים במעות העיסקא עבור כל מיני הוצאות שאינם מניבים רווחים (דהיינו שאין קונים סחורה במעות העיסקא) כגון חשמל עורך דין וכו' וע"כ לומר כנ"ל. מיהו י"ל דבגרמא כה"ג שמניח המעות בתוך העסק ומוציא המעות לשלם חובות או הוצאות של העסק (דהיינו שהגרמא מיניה וביה) אפשר דכו"ע מודים להיתר וצ"ע.]

סכום התפשרות

י. מותר להתנות שאם המתעסק לא ירצה לישבע על הרווח כנ"ל, אז יכול לפטור עצמו מהשבעה ע"י שישלם לבעל המעות סך מסויים - ואז אף אם הרווח הרבה יותר מזה יהיה כל רווח העודף שייך להתעסק²² (יב). סכום הנ"ל נקרא בלשון הפוסקים **סכום התפשרות** - משום שעל זה הסכום התפשרו והשתוו שני הצדדים במקום הוכחת שיעור הרווחים ע"י שבעה. ואין לקצוב סכום ההתפשרות על סכום שהוא יותר גדול ממה שמשערים שיכול חלק הפקדון של העיסקא (דהיינו מחצית המעות) להרויח אם יצליח העיסקא²³ (יג), עיין ביאורים.

לישבע והביי"ד לא יסכימו להשביעו בסיבתו אז יתחייב לשלם, ונראה דזה אסור לכו"ע דהוי כקציצה על הרווח.

ובנתיבות שלום קונטרס הית"ע אות לג כתב דאף כשבעל המעות יאמר שהוא מקבל ע"ע שהחשוד יהיה נאמן עליו בשבעה, מ"מ אין להשביעו שמא ישבע לשקר ונמצא ש"ש מתחלל (עיין סמ"ע חו"מ סי' צב סק"א). אלא ששמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל דאם המתעסק הוא נושא משרה רשמית באופן שהוא בגדר אומן לא מפסיד אומנתו [כגון מנהלי הבנק ושאר חברות] אין כאן חסרון של חשוד על השבעה, דהחזקה של אומן לא מרע אומנתה מסירה החשד שישבע לשקר ויגרום חילול השם עכ"ל.²⁴ יב. חכמ"א כלל קמב סעיף ז וקיצור שו"ע סי' סו סעיף ג ושאר פוסקים. ואע"פ שנתבאר לעיל סעיף ד שאסור למתעסק להבטיח סכום קצוב עבור הרווחים, זהו דוקא אם התחייב ליתן הסכום בכל אופן משא"כ כאן שהברירה ביד המתעסק ליפטר ע"י שבעה הר"ז מותר.

ויש שני הסברים בגדר סכום התפשרות זה (עיין בר"י פרק לה ס"ק נד ובאג"מ יו"ד ח"ב סי' סב-ג) או דזה רווח שמשער ומצפה בעל המעות להרויח בהפלגא פקדון שלו (ומ"מ עפ"י רוב הסי"ה הוא פחות מזה משום שבעל המעות מותר חלק מהרווחים שלו למתעסק) או שעל ידי הסכום התפשרות המתעסק קונה הרווחים של בעל המעות דהיינו הרווחים של הפלגא פקדון. ולמעשה עפ"י רוב המתעסק יבחר לשלם זה הסכום או משום שהרויח כסכום הזה או משום שאינו רוצה לישבע כמבואר לקמן ס"ק יד. ויש נוסח הית"ע בלשון אנגלית הנפוץ מאוד כאן בארה"ב [ולאחרונה תוקן קצת ובמקומו כתבו לשון ממוצע ואכתי אינו מבואר כל צרכו] שמשמע שכבר עכשיו בתחילת העיסקא הוחלט שהמתעסק ישלם הסכום התפשרות במקום שבעה, וזה אסור כנ"ל ובחכמ"א כלל קמב סעיף יב, וזהו הנוסח:

It is agreed that in lieu of the aforementioned oath, the managing partner will return the principal to the investor partner, with an additional \$ _____ for the investor's share of the profits.

ויש לתקנו ע"י שיכתבו

The managing partner has the **option** of returning the principal to the investing partner with an additional \$ _____ for the investor's share of the profits.

יג. בברית יהודה שם כתב דאם ההיתר לשלם הסכום התפשרות משום דבזה קונה המתעסק את הרווחים של בעל המעות כמ"ש בס"ק יב אז השיעור כפי מה שישלמו בני אדם לקנות חלקו של בעל המעות ברווחים על הספק - שמא לא ירויח כלום או רק מעט ושמא ירויח הרבה (אלא דלכאסוף כתב שם דאין זה כ"כ ברור דאפשר דמותר אף ביותר וע"ע בטעם רבית סי' קעז ס"ק יב שדן בנקודה זו). מיהו לפי טעם הראשון שהבאתי בס"ק יב שזה עבור רווחים שמשער בעל המעות להרויח בעיסקא, נראה דהשיעור הוא כפי מה שמשערים שיכול חלק בעל המעות (דהיינו הפלגא פקדון) להרויח כשהעסק יצליח - ואם יקצבו יותר מזה הרי מוכח שהמתעסק משלם גם משום חלק ההלואה, וכ"כ באגרות משה ח"ב סי' סב-סג ובח"י סי' מ, ויכולים להקל כשיעור זה.

לדוגמא - אם משערים שאפילו אם העסק יצליח (באופן ששכיח לפעמים ולא על צד רחוק) לא ירויחו סך הכל יותר ממאה דינר (דהיינו שהפלגא מלווה יחד עם הפלגא פקדון ירויחו מאה דינר אחר ניכוי הוצאות), לפי סברה השניה מותר לקצוב רק על סכום פחות מחמישים דינר - דכיון שאפילו כשהעסק יצליח לא ירויחו יותר מחמישים אז הסוחרים יתנו פחות מזה כדי לקנות הרווחים על הספק ולדעת האג"מ מותר לקצוב עד חמישים דינר.

ויש לשני הצדדים לדעת שהסכום התפשרות תמיד ניתן לבעל המעות עבור חלקו ברויח דהיינו מהפלגא פקדון אבל עבור חלק ההלואה אסור לו ליטול כלום משום איסור רבית. ואפילו כשקובעים הסי"ה לפי אחוזים על כל הסכום (כולל גם חלק ההלואה) מ"מ כל זה רק לשון בני אדם לענין חשבון, דהיינו שבעל המעות רוצה כך וכך אחוזים על המעות שנותן למתעסק אבל באמת הוא מקבל רווח רק מהפלגא פקדון. לדוגמא אם קובעים סי"ה של 15% מכל הסכום, באמת זה 30% על הפלגא פקדון, וכבר העיר בזה בשו"ת ח"י סי' סג.

וכל השיעורים האלו נאמרו דוקא כשדעתם להשקיע המעות בעסק מסויים שידועים מראש שיש גבול עד כמה יכולים להרויח אבל בלא"ה (או שהמתעסק משותף המלווה בכל עסקיו כדלקמן סעיף יח,

ונראה דמותר להתנות על סכום התפשרות כפי שער הרבית בשוק (prime plus) אע"פ שנייד ואינו קבוע. ועיין לקמן סעיף כט דכשם שיכולים להתנות על סכום מעות בתנאי התפשרות של הית"ע, כך יכולים להתנות על איזו הנאה שירצו במקום הסכום התפשרות.

אם המתעסק הפסיד או לא הרויח

יא. אם המתעסק לא הרויח כלום ואף הפסיד הקרן, מ"מ מותר לו לשלם הקרן והסכום התפשרות הנ"ל כדי שלא יצטרך לישבע ולהביא עדים¹ (יד). מיהו אם גם בעל המעות יודע בבירור שלא הרויח, אינו יכול לתבוע שבועה מהמתעסק וממילא

ועיניש שיש אומרים דכן הדין בכל הית"ע אם לא פירשו שהעסקא דוקא על איזה עסק מסויים לכאורה יכולים להתנות על סכום גדול. מיהו ראיתי בבר"י עקרי דינים פרק כט סעיף כו שכתב שלכתחילה אין לקבוע סכום התפשרות יותר ממה שנותנים בשוק הרבית להלוות סתם (ולענין צ"ע בזה) וכן שמעתי מהגאון הרב חיים לייב כ"ץ שליט"א שידוע הוראת הגה"ק מבעל זצ"ל שאין ליקח יותר מ-16% בהית"ע. ולכאורה טעמם דאם לוקחים ס"ה גדול, הרי"ז מוכח שלוקח גם עבור הפלגא מלוה. אלא שצ"ע בשיעורים האלו, שהרי מצוי בכל יום שסוחר מרויח הרבה יותר מ-32%. ולמעשה נראה דאם עושים ס"ה גדול יעשו הית"ע שכולו פקדון כדלקמן ויצאו בזה כל הדיעות. וראיתי קול קורא שפירסמו הגאונים הרי"ש וואזנער זצ"ל ויבלחטי"א הגר"נ קרליץ שליט"א שכתבו בתוך הדברים בזה"ל והננו להעיר שהאחוזים הגבוהים גורמים שגם אם יהיו למקבל העסקא ריוח לא יתכן שירוויחו עד כדי כך שיכסו בתצי הפקדון סכום התפשרות. ויש בזה איסור עכ"ל. וכבר העיר בבר"י עקרי דינים פרק כט ס"ק כא דלמעשה אנו רואים שמי שנותן אחוזים גבוהים עומד לפני התמוטטות, ועלול המלוה להפסיד גם הקרן כידוע. ואם בעל המעות רוצה ליקח ס"ה גדול, יתן המעות עפ"י הית"ע של כולו פקדון כדלקמן ד"ה ובהית"ע.

ואם בעל המעות נותן מעות למתעסק כדי שישקיעם באיזה עסק שירצה (ולא נעשה שותף בכל עסקו כדלקמן סעיף יח) אלא שהמתעסק יודע שישקיע המעות בעסק מסויים שיש לו גבול על הרויח (כגון שהמתעסק מלוה לאחר עפ"י הית"ע או מפקידם בחשבון בנק וכדומה) אע"פ שאין שום איסור על בעל המעות לקצוב על איזה סכום התפשרות שירצה כיון שאינו יודע איפה משקיעם המתעסק, מ"מ נראה דכיון שהמתעסק יודע, אסור לו לקצוב על ס"ה יותר ממה שידוע שיכול הפלגא פקדון להרויח (דמאי נפק"מ אם המתעסק יודע שיוציא המעות עבור הוצאות ביתו דאסור כיון שידוע שלא יהיה שום רווח להיכא שידוע שלא ירויח כפי הס"ה כיון דבשניהם לוקח המעות ע"מ לשלם אגר נטר, עיין לקמן ס"ק כג סוף ד"ה שו"ע הרב).

ובהית"ע של כולו פקדון (עיין סעיף לג) יכולים לקצוב על ס"ה יותר גדול מהית"ע של פלגא מלוה ופלגא פקדון, דכיון דכל המעות פקדון המלוה נוטל רווחים מכל הסכום. וא"כ לדעת האג"מ הנ"ל מותר לקצוב הס"ה עד מאה דינר בהדוגמא שהבאתי לעיל (מיהו אם המתעסק נוטל חלקו מהרווחים עבור טירחנותו, צריכים לכתוב זה הסכום מהס"ה). ועיין לקמן ס"ק נב שהבאתי שמטעם זה יש נוהגים לסדר הית"ע של כולו פקדון.

ונראה דמותר לקבוע סכום התפשרות כפי שער הרבית וכדומה או כפי האחוזים שהמלוה משלם למלוה או לבנק שלו עבור מעות אלו, הגם שסכום כזה אין תלוי וקשור ברווח שיכול העסק להרויח מ"מ מסתבר דמותר משום דסוף כל סוף עבור סכום כזה המלוה מוכן להתפשר עבור חלקי ברווחים ולכן אין נפק"מ אם זה תלוי בהעסק או בדבר אחר. וכן נראה שמותר לקבוע סכום התפשרות שנייד (variable rate).

ובברית יהודה עקרי דינים פרק ט ס"ק ט כתב שגם אם אין קובעים הסכום התפשרות בשעת הלואה אלא סומכין על מה שיתפשרו אח"כ או בשעת פרעון הרי"ז מותר.

¹ יד. חכמ"א ס"י קמב סעיף ו, קיצור שו"ע ס"י סו סעיף ג, ובבר"י פרק לח ס"ק ט כתב שכן משמע מרוב פוסקים.

ולא מיבעיא אם אינו נשבע משום שאינו יכול לדקדק ולשער שיעור הרויח ובשביל שלא ליכנס לחומר שבועה הוא מוכן לשלם הס"ה וכן אם אינו נשבע מחמת שאינו רוצה לישבע אפילו על אמת (עיין ח"ס חו"מ סי' צ) אלא אפילו אם המתעסק יודע חשבון המדויק ואינו ירא משבועת אמת, כתב בחכמ"א שם שמותר למתעסק לשלם כדי שלא ימנעו אנשים מליתן לו עסקים, אלא שצ"ע אי כו"ע ס"ל כן. ובגינת ורדים (כלל י סימן ד) ג"כ כתב שמותר לו לשלם כדי שלא יאמרו עליו שהוא גברא דמפסיד נכסי ולא יתנו לו יותר עסקים, אלא שמשמע שהקיל רק באופן שאינו משלם מכיסו, דהיינו שהס"ה שהוא משלם אינו עולה יותר ממה שכל העסקא הרויחה - כולל הרווח מהפלגא פקדון יחד עם הפלגא מלוה עיניש, ובוה פליג על החכמ"א שמשמע שמיקל בכל אופן.

שערי

יורה דעה

הוראה

קנג

קריאת מרגן ורבנן שליט"א

אודות הזהירות מריבית ומעסקים מפוקפקים

ראינו לתועלת לפרסם דעתנו על תקלות הרבות ועגמת נפש שהיו על ידי חיפוש רווחים קלים על ידי התירי עסקאות למיניהם, והנה הזהירונו חז"ל כל המלוה בריבית נכסיו מתמוטטים, נתברר לנו בהרבה מתקלות שהיו בעסקאות שיש בהם איסור ריבית.

והננו להעיר שהאחוזים הגבוהים גורמים שגם אם יהיו למקבל העסקא ריוח לא יתכן שירוויחו כל כך שיכסו בחצי הפקדון סכום ההתפשרות ויש בזה איסור. גם מצוי מאד שהמקבל לוקח הכסף שלא על מנת לעשות רווחים, כגון להוצאות שוטפות, או לפרעון חובות, או שהנותן יודע שלא יהיה רווחים, כגון שהושקע הכסף במגרש או בניה וידוע שלא הרוויחו, ויש בזה איסור לקחת רווחים. | ובכלל צריך לדעת שהקלות ראש בעסקים היא זלזול באיסור גזל וכמו שאמרו חז"ל צדיקים ממונם חביב עליהם מגופם מפני שאינם נהנים מן הגזל, והנסיון מורה שעסקאות כאלו גרמו לרוב לכליון נכסים כאמרם ז"ל ב"מ ע"א, ועגמת נפש גדולה המגיע לפעמים עד לחורבן משפחות. ואנן קוראים לכל בית ישראל להתנהג בזהירות בכל דיני ממונות ואיסורי ריבית ולהמנע מכל עסקאות מפוקפקות.

שמואל הלוי ואזנר

ש. י. נסים קרליץ

הית"ע שכולו פקדון

לג. עד כאן ביארנו הית"ע של מחצה מלוה ומחצה פקדון וכך היה המנהג מקדם וכן הוא ברוב נוסחי הית"ע המצויים בזמנינו. אמנם לפעמים (עיין להלן) אין הית"ע כזה מועיל וצריכים לסדר הית"ע של כולו פקדון - דהיינו שבמקום שרק מחצית המעות פקדון ולכן המלוה נוטל רק מחצית הריוח וכן אחראי על מחצית ההפסד כמבואר בסעיף א, הרי כאן בהית"ע של כולו פקדון, כל המעות ניתנו למקבל בתור פקדון, והמקבל הוא שליח ואפוטרופוס על כל המעות להתעסק בהם עבור בעל המעות. וכיון שכל המעות פקדון - הריוח וההפסד של כל המעות שייך לבעל המעות (אלא שלפעמים נוטל המתעסק חלק קטן מהרווחים עבור טירחתו). וכדי שבעל המעות (המלוה) יהיה כמעט בטוח על הקרן וריוח מסויים, הוא מתנה עם המקבל שלא יהיה נאמן על ההפסד והריוח כ"א ע"י שני עדים ושבועה וכו' כמבואר לעיל סעיף יב בהית"ע רגיל של פלגא מלוה ופלגא פקדון.

ובאמת יש לכל סוג הית"ע מעלות וחסרונות, לכן לכתחילה יש לסדר הית"ע של פלגא מלוה ופלגא פקדון שכך היה המנהג מקדם, ובפרט דבהית"ע של כולו פקדון יכול בעל המעות להפסיד כל מעותיו משא"כ בהית"ע של פ"מ ופ"פ אינו יכול להפסיד יותר מחצי מעותיו - ואין לסכן ממון המלוה בלי שום צורך. אלא שבמקום שאין הית"ע של פ"מ ופ"פ מועיל יש לסדר הית"ע של כולו פקדון.

לכן כשמסדרין הית"ע יש לשקול הצדדים איזה עדיף או לשאול אצל מורה הוראה. ובדרך כלל עצה טובה לסדר הית"ע על פי מורה הוראה כדי שיהא נעשה על צד היותר טוב. והנסיון יוכיח שהרבה הית"ע שלא סודרו עפ"י מורה הוראה יש בהם כמה פקפוקים.⁸³ (נא).

בטעם רבית שהביא כמה תשובות מגדולי הפוסקים שליט"א, שבהית"ע כללי אין לחוסף תנאי החכמ"א, ואחד מהטעמים משום דלא שייך לומר שתיקה כחודאה כשהלוה אינו יודע מתנאי זה, וכמו ששכיח בהית"ע כללי עיי"ש ובשו"ת להורות נתן ח"ו סי' עז. עוד נראה דאין לחוסף תנאי החכמ"א רק כששייך למתעסק לדעת מיד בסוף החודש או בתחילת החודש הבאה אם הריוח בחודש שעבר, ואם אינו יכול לברר יש לכתוב ד"מ דעד י' לחודש אייר יכול להודיע על הרווחים של חודש ניסן.

⁸³ נא. עד לפני כמה שנים היה נהוג הית"ע של פלגא מלוה ופלגא פקדון בכל תפוצות ישראל וכן הוא בכל ספרי הפוסקים, אמנם בזמן האחרון כמה פוסקים כתבו שיותר טוב לסדר הית"ע של כולו פקדון. ועיקר טעמם משום החשש שהזכרנו לעיל בסי"ק יג דאסור לקצוב סכום התפשרות על יותר ממחצית הריוח שיכול הלוה להרויח עם המעות, משא"כ בהית"ע של כולו פקדון דמותר לקצוב על כל הריוח (מלבד החלק שהוקצב עבור שכ"ט) משום שעכשיו המלוה מקבל רווחים מכל הקרן ולא רק מחציו. וחשש זה שייך במיוחד בקניית בתים ודירות עפ"י הית"ע ובפרט בארץ ישראל בזמן ששער הרבית והצמדה והאינפלציה גבוהים מאוד שאז קוצבים על ס"ה גבוה מאוד ומוכח שהלוה משלם הס"ה גם עבור חלק ההלוואה ואסור, עיין לעיל סי"ק יג ובמש"כ בזה הגאון הרב משה שטרנבוך שליט"א במבוא לקיצור דיני רבית המצויים ובספר וחי אחיך שאלה קח ובקו"א לספר טעם ריבית סי' כו. ועיי"ש שהביא בשם הגאון הרב שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל דכשקונים דירות בארץ ישראל יש לסדרו באופן של כולו פקדון מטעם הנ"ל (גם בחו"ל שייך חשש זה כשמחיר הבתים אינם עולים כ"כ. ועשיתי חשבון דעפ"י רוב אין השכר דירה לבד עולה ליותר מ-6% משוויית הבית, דהיינו 3% בהית"ע של פ"מ ופ"פ). ובנוגע לחשש זה יכולים להשתמש בכולו פקדון אפילו אם אחריות גניבה ואבידה על המתעסק. מיהו אפילו בהית"ע שכל האחריות על הנותן ג"כ אין לקצוץ על סכום התפשרות יותר ממה שכל מעות העיסקא יכול להרויח.

אמנם מאידך גיסא יש חסרון בהית"ע של כולו פקדון משום שלפעמים המלוה לא יסכים לקבל אחריות כל המעות, משא"כ בהית"ע של פ"מ ופ"פ שרק אחריות חצי המעות עליו ולא יכול להפסיד יותר מחציו. ובבר"י פרק מ ס"ק ב כתב שאין לעשות הית"ע של כולו פקדון משום דהוי הערמה הניכרת וכן העיר בשו"ת מנח"י ח"ד סי' יח אות ב (ובבר"י כתב כן בשם הריטב"א, מיהו עיין בטעם רבית בקו"א סי' כו ובדברי סופרים דף שמא שאין זה כוונת הריטב"א). ולמעשה כבר נהגו לעשות הית"ע של פלגא מלוה ופלגא פקדון וכן ראיתי ברבית לאור החלכה פרק כד ס"ק כו בשם כמה פוסקים שאין

ובביאורים אות נב כתבתי דיש לסדר הית"ע של כולו פקדון בג' מקרים אלו: א - כשרוצים לקצוב סכום התפשרות גדול. ב - כשהלוה משלם רווחים מיד בתחילת העסק ג - כשהלוה רוצה להנות למלוה שלו.

עוד יש לדעת שיש ב' סוגים של הית"ע שכולו פקדון - אחד שבעל המעות מקבל ע"ע אחריות אונסין וזול והמתעסק מקבל ע"ע אחריות גניבה ואבידה ופשיעה כמו שומר שכר, וסוג שני של כולו פקדון שכל אחריות על בעל המעות חוץ מפשיעה. ובביאורים כתבתי מתי צריכים לסדר הית"ע שכל האחריות על בעל המעות²² (נב). ¶

הית"ע כללי

לד. יש פוסקים שכתבו שהיות שהרבה עסקים כרוכים באיסור רבית, ראוי לכל בעל עסק שיש חשש רבית בעסקיו, לחתום על הית"ע כללי ולתלותו במקום בולט כדי לפרסם שכל עסק שיש בו חשש רבית נעשה עפ"י הית"ע. מיהו לכתחילה אין לסמוך ע"ז אא"כ מפרשים בכל עסק ועסק שנעשה עפ"י הית"ע או להדפיס על כל טופסי ושטרי העסק שהכל נעשה עפ"י הית"ע הכללי, ובדיעבד אם לא עשו כן יש לעשות שאלת חכם²³ (נג).

לשנות המנהג. לכן נראה לנהוג כמו שכתבתי שהיכא שמועיל הית"ע של פלגא מלוה ופלגא פקדון יש לסדרו בכח"ג ולא לשנות המנהג, אבל כשיש חששות הנ"ל יש לסדרו באופן של כולו פקדון, וכן כתבו במנח"י ח"ז סי' סו ובברית יהודה עקרי דינים פרק כט סעיף יב.

²² נב. ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קפט (סי' סד בדפוס חדש) אות ט, ברית יהודה עקרי דינים פרק כט סעיף יב ובנוסח הית"ע של הטעם רבית וקיצור דיני רבית המצויים להגאון הרב משה שטרנבוך שליט"א כתבו דבהית"ע שכולו פקדון אין צריך לשלם שכר טירחא (עיין לעיל סעיף ה וסעיף טז). מיהו בחלקת בנימין קונטרס הית"ע אות כד ובביאורים שם העיר שהחלקת יעקב לא כתב כן רק בהית"ע שכל אחריות אפילו גוי"א על נותן המעות והשיג על הבר"י וטעם רבית הנ"ל שהתירו בכל אופן, משום דבסי' קצו סעיף ו מבואר דאסור לקצוץ על דבר קצוב אפילו כשכולו פקדון אא"כ כל האחריות כולל גוי"א על בעל המעות, ואם אין המתעסק מקבל שכ"ט הרי נמצא דנותן המעות קוצץ על טירחת המקבל ואסור. ונראה דיש להתמיר בזה כיון שיכולים לתקנו בנקל ע"י שכ"ט של דבר מועט או ע"י שנותן המעות יקבל ע"ע אחריות גניבה ואבידה.

ואם המתעסק משלם רווחים קודם שמתעסק (עיין לעיל סעיף כב) או כשיש איסור של הלויני ואלוה לך (עיין פרק ד ס"ק א) בברית יהודה עקרי דינים פרק כט סעיף לט כתב שיש להתירו בהית"ע של כולו פקדון, ומשמע שמתיר אף כשאחריות גוי"א על המקבל וגם בזה השיג בחלקת בנימין עליו מטעם הנ"ל, ולכן יש לסדרו באופן שכל האחריות חוץ מפשיעה תהיה על הנותן (ובנתיבות שלום קונטרס הית"ע אות לט-מ הראה צד להקל באופנים מסויימים עיי"ש, אבל לא הכריע להתיר).

בהית"ע רגיל אסור למתעסק להנות את בעל המעות אפילו כשלא קצצו ע"ז, כמו כל לוח שאסור להנות המלוה שלו כמבואר לעיל סעיף ו, משא"כ בהית"ע שכולו פקדון מותר אם לא קצצו על כך, דרך משל כמו ליתן מתנה למלוה, להקדים לו שלום או לקנות בחנותו כ"ז שעדיין חייב לו. וה"ה דמותר למתעסק לשלם הסכום התפשרות אף כשבעל המעות יודע שלא הרויח (עיין לעיל סעיף יט). מיהו בחלקת בנימין שם כתב דאין להתיר אלא בכולו פקדון שכל אחריות על הנותן (עיין בציונים שם ס"ק רכב שכתב דאין להקל בזה בלי ראיה) מיהו בבר"י עקרי דינים פרק כט סעיף יב ובנתיבות שלום שם אות לא הקילו בזה, וכן נראה עיקר.

²³ נג. יש פוסקים שתקנו הית"ע כללי, דהיינו שבמקום שיצטרכו לעשות הית"ע בכל הלואה יחתמו כל אחד על הית"ע כללי פעם אחת בשנה שעיי"ז יגלו דעתם שכל עסקיהם שיש בהם חשש איסור יהיה על פי הית"ע (ומועיל רק אם המלוה והלוה - כ"א בפני עצמו חתם על הית"ע ולא כשרק אחד חתם), מיהו הרבה פוסקים חלקו ע"ז דא"א לומר בכח"ג כל העושה על דעת ראשונה עושה כיון שעוסק בהלואה בלשון הלואה ורבית והר"ז כעושה בפירוש נגד דעת ראשונה וכו'. ויש בזה אריכות בפוסקים, עיין ברי"מ פרק מ ס"ק יט שהביא תמצית דבריהם, ושגם המקילים לא כתבו כן אלא בבחינת הצלה בשעת הדחק לגדור פירצת הדור בעניני רבית אבל לא לסמוך ע"ז לכתחילה. ועיי"ש שהביא בשם הגאון הרב אי"ז מלצר זצ"ל והגאון הרב אהרן קוטלר זצ"ל שכתבו שבמקום ליכנס לעצות דחוקות להתיר איסור דאורייתא, מוטב לפרסם דסגי בתנאי בעל פה שההלואה היא עפ"י הית"ע, ועיי" כך יקלו עליהם לעשות כדין תורה.

ISKA KULO PEKADON

I, _____, ("Recipient") have received the sum of \$ _____ from _____ ("Investor"), for an *Iska* investment, subject to the following terms:

1. Partnership

In consideration of the monies advanced, I hereby assign to the Investor a share (in the value of the monies received) in all investments, businesses, and real estate that I own. I am obligated to manage these investments on behalf of the Investor in a manner that I believe will generate the maximum profits.

2. Profits and Losses

- (a) Any profits (including the rental value of the use of any property), capital gains, or losses arising from this investment shall be borne by the Investor. However, the Recipient shall be entitled to Two percent of the profits generated as a management fee.
- (b) Any claim regarding the amount of profits generated by this investment shall be verified under solemn oath, administered by an Orthodox Jewish court of Law.
- (c) Any claim of loss must be verified through the testimony of two qualified witnesses before an Orthodox Jewish court of law. Nevertheless, if required by Halachah, Bais Din may modify the verifications required by sections 2(b) and 2(c).
- (d) It is agreed that if I pay to the Investor the amount equal to a _____ Percent annual return, and return the entire principal of this Iska, as payment for his share of this Iska, then I will not be required to make an oath, nor will I be required to notify the partner regarding the profits that were realized. Additional profits, if any, shall be my sole property.

3. Miscellaneous

- (a) This Iska shall be returned by _____. In the event it is not returned by that date, the monies shall be considered reinvested under the terms of this Iska.
- (b) Any payments (including all points and fees) that are not justified by this Iska agreement shall reduce the principal balance of this Iska. However, any future payments made to avoid providing the above-mentioned verification shall be increased to eliminate any resulting discrepancy between this paragraph and the other stated terms of the transaction.
- (c) Any profits, or payments called for by Section 2(d), that are due under the terms of this Iska, shall be paid monthly.

4. Dispute Resolution

All disputes that may arise regarding or associated with this Agreement, shall be resolved and established exclusively by binding arbitration at Bais Din Maysharim. Judgment rendered by the aforesaid authority may be entered in any court having jurisdiction thereof.

This Agreement is intended to be, and is, binding, consistent with the binding nature of all agreements, documents, obligations and acquisitions that are properly effected in a Jewish Court of Law in accordance with the laws and rules established by Rabbinical authorities. A proper Kinyan Suddar was executed to create this partnership. This is all valid and in good standing.

We hereby affix our signatures on this _____ day of _____ 20__.

, Recipient

, Investor